

AKUTNÍ OTRAVA ALKOHOLOVÁ A JEJÍ SOUDNĚ
PSYCHIATRICKÉ POSUZOVÁNÍ¹⁾ОСТРОЕ АЛКОГОЛЬНОЕ ОТРАВЛЕНИЕ И ЕГО СУДЕБНО-ПСИХИАТРИЧЕС-
КАЯ КВАЛИФИКАЦИЯDIE AKUTE ALKOHOLVERGIFTUNG UND IHRE GERICHTSPSYCHIATRISCHE
BEURTEILUNG

JIŘÍ NEZKUSIL — FERDINAND KNOBLOCH

I. Československé trestní právo obsahuje zvláštní úpravu trestní odpovědnosti osob, které spáchaly trestný čin pod vlivem alkoholu nebo omamného prostředku, nebo které spáchaly trestný čin tím, že požíly za určitých okolností alkoholický nápoj. Podle § 12 odst. 2 tr. zák., přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti, byť i z nedbalosti, požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku a spáchal trestný čin, neužije se ustanovení o nepřičetnosti, které vylučuje za jiných okolností trestní odpovědnost pachatele. Tuto úpravu, již bylo nahrazeno bývalé ustanovení § 186 tr. zák., si vyžádal důsledný boj proti trestným činům pod vlivem alkoholu. Stejnou linii pak sledují i ustanovení §§ 25, 32 tr. zák. Podle § 25 tr. zák. soud může upustit od potrestání pachatele tehdy, jestliže pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti a soud má za to, že ochranné léčení (§ 72), které zároveň ukládá, zajistí nápravu pachatele lépe než trest. Jak se však výslovně zdůrazňuje, tohoto ustanovení se nepoužije, jestliže si pachatel stav zmenšené přičetnosti přivodil, byť i z nedbalosti, požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku. Podle § 32 pak přihlédne soud při výměře trestu k tomu, že pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti při stanovení druhu trestu a jeho výměry. Soud dokonce může snížit za současného uložení ochranného léčení pachateli trest odnětí svobody, nejso vázán omezením, uvedeným v § 40 odst. 3 tr. zák. Opět se však tohoto ustanovení nepoužije, jestliže si pachatel stav zmenšené přičetnosti přivodil požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku.

¹⁾ Jak plyne z vymezení tématu této práce autoři si nekladou za úkol posoudit opodstatněnost platné právní úpravy odpovědnosti za trestné činy spáchané pod vlivem alkoholu (§ 12 odst. 2), i když mají v tomto směru určité výhrady.

V této stati bylo použito článku Knoblochová — Nezkusil, *Soudně psychiatrické posuzování deliktů spáchaných v souvislosti s alkoholovým opojením*, Praktický lékař, XXVI., č. 13/1956, str. 522—525 a příslušné kapitoly z učebnice Knobloch, Knoblochová, *Soudní psychiatrie pro právníky a lékaře*, Orbis, Praha 1957, str. 161—168.

Odpovědnost za trestný čin spáchaný požitím alkoholického nápoje pak stanoví § 201, jenž se vztahuje na pachatele, který poté, co požil alkoholického nápoje, vykonává zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Tímto ustanovením je prohloubena ochrana života, zdraví i majetku občanů, zejména před řidiči motorových vozidel, kteří v podnapilosti řídí motorové vozidlo. Formou vyhýbání se výkonu vojenské služby zůstává opití se pachatele v úmyslu vyhnout se vojenské službě nebo plnění vojenských povinností (§ 280 tr. zák.), jakož i případ, kdy se pachatel za bojové situace učiní z nedbalosti nezpůsobilým vykonávat službu tím, že se opije (§ 281 tr. zák.).

Forensní psychiatrie musí v případech kdy byl trestný čin spáchán pod vlivem alkoholu vždy řešit dvě základní otázky:

1. V jakém duševním stavu byl pachatel v době, kdy si přivodil stav opilosti?
2. V jakém duševním stavu spáchal opilý pachatel trestný čin?

Abychom si usnadnili další výklad, povšimneme si nejprve schématu, které názorně ukazuje jednotlivé možnosti, s nimiž se setkáváme při soudně psychiatrickém posuzování alkoholového opojení. Schéma ukazuje všechny možnosti (vyjímaje případy podle §§ 201, 280, 281 tr. zák.).

Levá strana schématu (A.) uvádí možnosti stavu pachatele před opitím, v němž si stav opilosti přivodil. Mohl to být — vzhledem k § 12 odst. 2 a dalším

A. Duševní stav, v němž si pachatel přivodil stav opilosti	B. Duševní stav v opilosti, v němž pachatel spáchal trestný čin.
I. Příčetný	1. Stav příčetnosti, 2. Stav zmenšené příčetnosti 3. Stav nepříčetnosti { přivoděný pachatelem nepřivoděný pachatelem (§ 32 odst. 1 tr. zák.) { a) Nevylučuje odpovědnost podle zásad actio libera in causa dolosa a actio libera in causa culposa. b) Nevylučuje odpovědnost za spáchaný trestný čin podle zásad § 12 odst. 2 tr. zák. c) Vylučuje odpovědnost podle zásad § 12 odst. 2 (nezaviněná patologická opilost aj.).
II. Stav zmenšené příčetnosti	4. Stav zmenšené příčetnosti. Pachatel je trestně odpovědný za spáchaný trestný čin, lze však ev. užít ustanovení §§ 25, 32 tr. zák. 5. Stav nepříčetnosti. Možné důsledky viz bod B. 3. Ev. se rovněž přihlédne k tomu, že opití až do stavu nepříčetnosti a spáchaní trestného činu předcházela stav zmenšené příčetnosti (§§ 25, 32).
III. Nepříčetný.	6. Nepříčetný, neodpovědný.

ustanovením trestního zákona — stav přičetnosti, zmenšené přičetnosti nebo nepřičetnosti.

Vpravo (B.) je stav opilosti, v němž pachatel trestný čin spáchal. V té době mohl být účinek alkoholu různě silný, takže pachatel mohl být ve stavu přičetnosti, stavu zmenšené přičetnosti nebo nepřičetnosti.

Především mohlo jít u pachatele před spácháním trestného činu pod vlivem alkoholu o *stav přičetnosti* (A. 1. I.). Je třeba řešit další otázku, a to, jaký byl stav tohoto pachatele v době, kdy trestný čin spáchal. Přicházejí tu v úvahu tyto možnosti — stav přičetnosti (B. 1.), stav zmenšené přičetnosti (B. 2.) a stav nepřičetnosti (B. 3.). Povšimneme si jich v dalším výkladu blíže.

Opilý je ve stavu přičetnosti (B. 1.). Tak je tomu nejčastěji a zejména tehdy, jestliže jde o trestný čin předem připravovaný. Alkohol tu sice způsobuje duševní poruchu různého stupně, ne však takovou, která by zbavovala pachatele schopnosti i v době činu rozpoznávat, že jde o jednání pro společnost nebezpečné, nebo ovládat své jednání. I když alkohol porušuje duševní funkce, nevyvolává takové příznaky, jako halucinace, bludy, které v psychosé porušují nebo znemožňují správné rozpoznání situace, ani nevyvolává těžké psychomotorické podráždění nebo psychický automatismus (pokud ovšem nejde o tzv. patologickou opilost). Opilý zůstává dlouho v kontaktu s vnějším světem a když je duševní činnost již silně porušena, je paralelně s tím motorika ochromena natolik, že jedinec nemůže uskutečnit svoje úmysly, ať jsou jakékoliv. Ačkoliv alkohol uvolňuje zábrany a ztěžuje ovládání vlastního chování, není to natolik, aby člověk zcela opustil své zvyky a morální zásady a nemohl se ubránit popudům k trestnímu jednání. Žádné zvláštní otázky tu nevznikají. Pachatel, který pod vlivem alkoholu spáchal trestný čin jako přičetná osoba, plně odpovídá za spáchané jednání. Okolnost, že se dopustil trestného činu pod vlivem alkoholu, uplatní se v některých případech jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby (sr. např. § 180 odst. 2 písm. b) tr. zák. nebo § 224 odst. 2 tr. zák. aj.) nebo jako jiná, v zákoně nespecifikovaná obecná přitěžující okolnost.

Opilý je ve stavu zmenšené přičetnosti (B. 2.). Protože pod ustanovení §§ 25, 32 tr. zák. nespadá případ, kdy si pachatel byť i z nedbalosti přivodil stav zmenšené přičetnosti požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku, v němž spáchal trestný čin, není taková intoxikace, způsobující stav zmenšené přičetnosti důvodem upuštění od potrestání pachatele nebo uložení trestu pod dolní hranici sazby trestu odnětí svobody. Naopak by tato okolnost mohla být posuzována jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby nebo jako okolnost přitěžující (viz výše). Důvodem, pro který by soud k této okolnosti přihlédl při výměře trestu — § 32 odst. 1 tr. zák. by byl takový stav opilosti, který je stavem zmenšené přičetnosti, do něhož se jedinec, byť i z nedbalosti, nepřivedl sám. Takové případy jsou neobyčejně vzácné, např. když někomu bez jeho vědomí byl injekcí vstříknut alkohol do žíly. Nelze sem běžně počítat

takové případy, kdy někdo se dá přemluvit přítelem k pití. Snad by takový případ mohl nastat u mladistvého, zcela nezkušeného v pití alkoholu, nebo u slabomyslného.¹⁾

Opilý je ve stavu nepřičetnosti (B. 3.). Jak vyplývá z předchozího, není nepřičetnost, způsobená obyčejnou opilostí, častá. Nejspíše by se mohla nepřičetnost vyskytovat v případech, kdy by šlo o trestný čin z nedbalosti, méně často u trestných činů úmyslných (zejména vzácně tam, kde by šlo o úmysl přímý). Je to proto, že opilý je mnohem lépe schopen vzdorovat myšlenkám úmyslně provést trestný čin, kdežto mnohem snáze může dojít k trestnému činu z nedbalosti (např. matka opatrující dítě se opije a dítě přijde k úrazu).

Z toho je patrné, že u valné části případů trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu, bude stav pachatele posouzen jako přičetnost, ev. zmenšená přičetnost, nesoucí s sebou odpovědnost pachatele podle běžných zásad.

Mohly by nastat tyto případy, kdy se pachatel vlivem požitého alkoholu ocitl ve stavu nepřičetnosti a v něm spáchal trestný čin:

a) Pachatel ve stavu přičetnosti se rozhodl spáchat trestný čin a uvedl se úmyslně do stavu nepřičetnosti, aby v něm trestný čin páchal. Mohl tak učinit proto, aby získal odvalu („na kuráž“), nebo poněvadž se domnívá, že opilost jej učiní beztrestným. Zde již opití samo znamená uskutečnění úmyslu a pachatel je plně trestně odpovědný za spáchaný čin. Tak zvaná dolosní *actio libera in causa* právní vědy je teoreticky myslitelná, je však sporné, zda se vůbec vyskytuje, je-li k naplnění skutkové podstaty v průběhu opilosti nezbytné konání, např. k spáchání krádeže, vraždy apod. Jestliže se někdo uvede do stavu nepřičetnosti, je nanejvýš nepravděpodobné, že by mohl cílevědomě a úspěšně postupovat podle plánu, který si udělal před opitím. Zpravidla nesvědčí takové uskutečnění úmyslu pachatele, který pojal před opitím, pro stav nepřičetnosti. Trestné činy, kdy pachatel se napil „na kuráž“, a čin pak spáchal jsou pravidelně činy přičetného pachatele. Pachatel ovšem často tvrdí, že si nic nepamatuje, že neví co dělal, že má po dobu činu „okénko“, ale pečlivým vyšetřením lze zpravidla dokázat skutečnosti, které tomu odporují.

Podobně se pachatel mohl z nedbalosti uvést do stavu duševní poruchy, který vede k nepřičetnosti, požitím alkoholu (tzv. *actio libera in causa culposa*). I tu je pachatel plně trestně odpovědný za spáchaný trestný čin z nedbalosti. Jeho nedbalost je v tom, že se požitím alkoholického nápoje přivedl do stavu nepřičetnosti a že si alespoň mohl být vědom možnosti toho, že v takovém stavu se dopustí trestného činu (tak např. opilý řidič, který neopatrnou jízdou zavíní zranění nebo smrt člověka bude trestný podle § 223 odst. 1, 2 nebo 224 odst. 1, 2 tr. zák.)

b) Pachatel se uvedl požitím alkoholického nápoje (nebo omamného prostředku) byť i z nedbalosti do stavu nepřičetnosti, v kterém spáchal trestný čin.

¹⁾ Užítí ustanovení §§ 25, 32 odst. 2 by tu po našem soudu nepřicházelo v úvahu.

Tento případ má na zřeteli § 12 odst. 2 tr. zák., který stanoví, že ustanovení § 12 odst. 1 tr. zák., které vylučuje odpovědnost nepřičetného pachatele za spáchaný trestný čin se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti, byť i z nedbalosti, požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku.

Na rozdíl od dolosní i culposní *actio libera in causa*, pachatel odpovídá za trestný čin, který v opilosti spáchal ne proto, že v době, kdy se přiváděl do stavu opilosti zamýšlel spáchat trestný čin, nebo že tu u něho v tomto směru byla nedbalost, nýbrž proto, že se sám zaviněně přivedl požitím alkoholu do stavu nepřičetnosti, v němž spáchal trestný čin a že mohl počítat s tím, že jeho počínání může vést ke ztrátě sebeovládání s tak závažnými důsledky, jako bylo právě spáchání trestného činu.

Předmětem úpravy § 12 odst. 2 jsou jen ty případy, kdy šlo vsledku o stupeň opilosti dosahující nepřičetnosti. Proto v každém posuzovaném případě je třeba zkoumat, o jaký stupeň opilosti šlo. V závislosti na tom bude možno rozhodnout, zda půjde o případ, který ještě nedosáhl intenzity předpokládané § 12 odst. 2 (a který se tedy posoudí podle zásad uvedených v bodech B 1,2) nebo zda šlo o případ spadající pod ustanovení § 12 odst. 2, posoudit náležitě stupeň nebezpečnosti činu spáchaného v opilosti pro společnost atd.

Ustanovení § 12 odst. 2 předpokládá, že se pachatel *zaviněně* (alespoň z nedbalosti) požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku přivedl do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu pod vlivem požitého alkoholu nebo omamného prostředku spáchal trestný čin. Zavinění zahrnuje alespoň ve formě nevědomé nedbalosti přivedení se požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku do stavu nepřičetnosti (pachatel nevěděl, že se požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku přivádí do stavu nepřičetnosti, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl). Nežádá se vědomí nebo možnost vědomí té okolnosti, že takové požití alkoholického nápoje (omamného prostředku) může vést k vážným důsledkům v podobě spáchání některého trestného činu. Jestliže se pachatel v tomto smyslu nepřivedl do stavu nepřičetnosti zaviněně, trestně odpovědný nebude, i když svým jednáním naplní znaky činu, který by za jiných okolností byl trestný (viz dále).

Spáchání trestného činu ve stavu opilosti (jiného opojení) je v *příčinné souvislosti* s požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku. Není-li tomu tak, nejde o případ, který má na zřeteli ustanovení § 12 odst. 2 a odpovědnost se posoudí podle obecných zásad.

Předpokládá se konečně, že pachatel ve stavu nepřičetnosti, vyvolaném požitím alkoholu nebo omamných prostředků spáchal *jakýkoliv trestný čin*, v jakékoliv formě, kterou zná platné čs. trestní právo (sr. § 89 odst. 2 tr. zák.). Nestačí tedy, spáchal-li pachatel v opilosti jednání, které dosahuje jen intenzity provinění podle zák. č. 38/1961 Sb. nebo přestupku podle zák. č. 60/1961 Sb.

Správné posouzení případů spadajících pod ustanovení § 12 odst. 2 vyžaduje,

aby bylo náležitě zjištěno, jakého trestného činu se pachatel ve stavu nepřičetnosti, vyvolaném požitím alkoholických nápojů nebo omamných prostředků, dopustil. Právě pro trestný čin v opilosti spáchaný, který bude v jeho jednání zjištěn, má totiž pachatel nést trestní odpovědnost. Pro posouzení této otázky jsou důležité nejen objektivní znaky spáchaného trestného činu, ale i jeho psychická stránka. Při jejím posouzení třeba postupovat analogicky, jako při posuzování zavinění podle §§ 4—6 tr. zák. resp. ostatních složek subjektivní stránky (jde tu rovněž o subjektivní stránku spáchaného trestného činu s přihlédnutím ovšem k tomu, že to je subjektivní stránka trestného činu spáchaného pod vlivem alkoholu). Třeba tu proto přihlídnout ke všem konkrétním okolnostem případu, za jakých k trestnému činu došlo, k osobě pachatele (nakolik se v činu odráží osobnost pachatele) atd. atp.

Posouzení psychické stránky činu má význam zejména tam, kde trestní zákon stanoví odpovědnost za stejné nebo podobné trestné činy, lišící se od sebe formou zavinění (např. vražda podle § 219 a usmrcení z nedbalosti podle § 224), obsahem zavinění (např. trestné činy podle §§ 223, 224), resp. lišící se od sebe jinými subjektivními momenty (např. §§ 197, 198). Dále tam, kde by pachatelova činnost mohla být kvalifikována podle zcela odlišných ustanovení trestního zákona, právě v závislosti na zjištění psychické stránky spáchaného činu.

Např. v případě pachatele, který ve stavu opilosti na veřejnosti před více osobami nejen urážel příslušníky KSČ, ale vyhrožoval jim dokonce smrtí, dospěl soud k závěru, že jde spíše o trestný čin podle § 198 než podle § 197, a to právě se zřetelem na psychickou stránku spáchaného trestného činu. Nelze totiž hodnotit v daném případě jen samotný obsah slovních hrozeb, jejich způsobilost odstrašit jiného od aktivní účasti na plnění úkolů socialistické společnosti, nýbrž i to, zda pachatel byl právě tímto veden při vyslovení svých hrozeb. Z okolností případu a zejména se zřetelem na osobu pachatele soud dovodil, že tomu tak ve skutečnosti nebylo. Šlo totiž o pracujícího člověka pocházejícího z rodiny kočího na velkostatku, jehož postoj k socialistickému zřízení podle písemných posudků i podle výpovědí svědků je kladný. Obžalovaný se ucházel o členství v KSČ. Podle posudků znalců postupující vážná choroba zanechává v projevech obžalovaného známky vztahovačnosti a z toho plynoucí obranné reflexy, kdy se obžalovaný brání objektivně neexistujícímu nebezpečí. Se zřetelem na to byla trestná činnost obžalovaného posouzena jen jako čin trestný podle § 198 tr. zák.¹⁾

Odpovědnost pachatele pro úmyslný trestný čin by nebyla vyloučena ani tenkrát, kdyby se přivedl do stavu nepřičetnosti z nedbalosti požitím alkoholického nápoje a pak spáchal trestný čin, který se zřetelem na svou psychickou stránku se jeví jako trestný čin úmyslný.

K posouzení psychické stránky činu, spáchaného ve stavu nepřičetnosti, vyvolaném opilostí, může vydatně přispět i znalec psychiatr.

Případy spadající pod ustanovení § 12 odst. 2 třeba odlišit od předchozích, uvedených ad. a). Rozdíl je stručně řečeno v míře zavinění. Pachatel, který se opil na kuráž, přímo zamýšlel spáchat trestný čin v opilosti, u pachatele,

¹⁾ Chtěli jsme na tomto příkladu jen ilustrovat význam psychické stránky činu pro posuzování případů podle § 12 odst. 2 tr. zák. Psychiatrická charakteristika daného případu je kusá a ani nás nezajímá, zda psychiatrické posouzení duševního stavu pachatele je správné.

který se trestného činu dopustil z nedbalosti, byla v tomto směru nedbalost. U případů spadajících pod § 12 odst. 2 se pachatel jen zaviněně požitím alkoholického nápoje přivedl do stavu nepřičetnosti a jeho zavinění ani ve formě nevědomé nedbalosti nezahrnovalo tu okolnost, že se může dopustit pod vlivem alkoholu trestného činu.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat tzv. patologické opilosti, která zaujímá zvláštní místo mezi různými druhy opilosti. Jde o krátkodobou psychosu, mráкотný stav, způsobující nepřičetnost. Forensní význam této kvalitativně odlišné opilosti spočívá v tom, že při ní není aktivita ochromena, že pohyby jsou koordinované a že jedinec má zkreslený obraz o situaci (halucinace, bludy). Forensně je významná též proto, že chování jedince nepůsobí vždy na pozorovatele jako chorobné. Patologická opojenost je stavem nepřičetnosti.

Odpovědnost opilého pachatele za trestný čin spáchaný v nepřičetnosti podle zásad § 12 odst. 2 tr. zák. není vyloučena ani u těch případů patologické opojenosti, alkoholové intolerance nebo epileptického psychomotorického záchvatu, vyprovokovaného alkoholem, u nichž si pachatel stav patologické opojenosti apod. sám požitím alkoholického nápoje zaviněně přivodil, jsa si vědom toho, co při jeho založení u něho může požití alkoholu vyvolat. Pachatele nezabavuje odpovědnosti ta okolnost, že při spáchání trestného činu spolupůsobila epileptická nebo jiná dispozice, neboť se zaviněně opil, jsa si vědom toho, že požití alkoholu vyvolává závažný patický stav, a jsa ovlivněn alkoholem spáchal trestný čin.

V každém zkoumaném případě je třeba přirozeně podrobným rozбором zvážit, o kterou z eventualit nastíněných v bodech a—b jde. I když pachatel, splňující předpokládané podmínky, bude odpovědný za trestný čin, který spáchal, bude rozdíl v tom, půjde-li o případ uvedený v bodu a), tj. tzv. *actio libera in causa*, který předpokládá vyšší míru zavinění (a tomu odpovídající výměru trestu) nebo případ uvedený v bodu b), tj. jednání pachatele, který se byť i z nedbalosti přivedl do stavu nepřičetnosti požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku, v němž spáchal trestný čin, který se právě od *actio libera in causa* liší menší mírou zavinění. Rozdíl je konečně i mezi případy podle § 12 odst. 2 ve formě prosté opilosti a ve formě patologické opojenosti, přivoděné zaviněním pachatele. Spolupůsobilo-li při patologické opojenosti zvláštní založení pachatele při uvádění se do stavu nepřičetnosti, požitím alkoholického nápoje (pachatel mohl být dokonce v době, kdy se přiváděl do stavu opilosti zmenšeně přičetný — viz dále), mělo by to dojít výrazu při rozhodování o trestu tomuto pachateli a při výměře trestu. Jinak tomu bude samozřejmě tenkrát, když žádná podobná okolnost nespolupůsobila při uvádění se do stavu opilosti.

Příklad: Obžalovaný měl známost s L., která se k němu nastěhovala do bytu; brzy však docházelo mezi nimi k rozporům zejména proto, že L. přicházela pozdě domů. Za nějaký čas L., po předchozí hádce s matkou obžalovaného, odešla z domácnosti obžalovaného.

Obžalovaný, kterého tato skutečnost značně rozčílila, požil nejprve u své příbuzné dvě sklenice silné lihoviny. Nato koupil láhev 20proc. lihoviny a přemluvil svého kamaráda H., aby s ním lihovinu vypil. Předtím však odešel s jmenovaným na poštu, odkud telefonoval L. a žádal ji, aby se k němu vrátila, načež oba zašli do bytu H. a v krátkém čase asi 20 minut vypili láhev lihoviny, kterou obžalovaný přinesl. Obžalovaný pil více. Během pití se H. dvakrát vzdálil. Toho využil obžalovaný a uschoval pod bundou asi 31 cm dlouhý kuchyňský nůž, který viděl v bytě H. Po vypití lihoviny se obžalovaný telefonicky omluvil, že nepříjde do zaměstnání, poněvadž cítil, že je podnapilý. Při této rozmluvě bylo již na něm patrné, že je v podnapilém stavu. Po dokončení rozhovoru volal obžalovaný telefonicky ještě jednou L., která rovněž podle průběhu rozhovoru poznala, že obžalovaný je podnapilý. Potom s H. vyhledali taxikáře a nechali se odvézt k L.. Když ji potkali na ulici, obžalovaný vystoupil z vozu a potácej se přistoupil k ní, mluvil s ní a přitom vytáhl ukrytý nůž, jímž však bodat L., která se snažila před ním uprchnout. Když však upadla, bodal ji obžalovaný dále až do doby, kdy byl od poškozené odtržen. L. utrpěla zranění s následky třítydenní pracovní neschopnosti. K vážnějšímu zranění nedošlo jednak proto, že obžalovaný byl pod vlivem alkoholu a neměl dostatek sil, jednak proto, že L. jeho ranám uhýbala a že byl včas od ní odtržen. V tomto případě bylo třeba zjistit, zda obžalovaný byl v době činu ve stavu nepřičetnosti. Jestliže tomu tak bylo, dále zjistit a rozlišit: a) zda se do tohoto stavu nepřičetnosti zaviněně přivedl požitím alkoholických nápojů nebo b) zda přičetnost pachatele byla ovlivněna proto, že alkoholický nápoj na něho působil následkem předchozího poškození nervové soustavy nebo předchozí poruchy duševní. V případě, že byl obžalovaný již v době, kdy pojal úmysl spáchat trestný čin vraždy na L., ve stavu nepřičetnosti následkem epileptického záchvatu¹⁾, vyvolaného požitím alkoholického nápoje, bylo by nutno zjistit, zda tento stav zavinil alespoň z nedbalosti. c) Zda se obžalovaný úmyslně nepřivedl do stavu nepřičetnosti požitím alkoholických nápojů, aby v něm spáchal trestný čin vraždy na L. (opití na kuráž), v kterémžto případě nelze k takové nepřičetnosti přihlížet.

Podle nové úpravy zák. č. 140/1962 Sb. (případ byl posuzován za staré úpravy) by se trestná činnost pachatele v prvním případě posoudila podle zásad § 12 odst. 2 tr. zák. jako pokus vraždy podle § 8, 219 tr. zák., protože pachatel se zaviněně přivedl požitím alkoholického nápoje do stavu nepřičetnosti, v němž se pokusil o vraždu na L. Rovněž v druhém případě by šlo o pokus vraždy, podle zásad § 12 odst. 2 tr. zák., když při spáchání trestného činu spolupůsobila nervová, resp. duševní porucha, jestliže ovšem si pachatel svůj stav, v němž se pokusil o vraždu, zavinil. V posledním, nejzávažnějším případě by šlo o pokus vraždy podle § 8, 219 tr. zák. podle zásad tzv. dolosní actio libera in causa. Vyšší stupeň viny pachatele (opití se bylo součástí pachatelova záměru spáchat trestný čin vraždy) by bylo třeba vyjádřit ve vyšší výměře trestu pachateli než v předchozích případech.³⁾

c) Pachatel se vlivem požitého alkoholu ocitne ve stavu nepřičetnosti a v něm spáchá trestný čin, avšak pokud jde o požití alkoholu a uvedení se do stavu nepřičetnosti není tu ani jeho nedbalost. V takovém případě je vyloučena jeho odpovědnost za spáchaný trestný čin. Tak by tomu bylo v případech tzv. patologické opilosti, jestliže si pachatel své dispozice k zvláštním stavům po požití alkoholu nebyl vědom a často ani nemohl být vědom (např. proto, že šlo o ojedinělý jev v jeho životě), požil alkoholický nápoj a to jej přivedlo do stavu nepřičetnosti a k spáchání trestného činu. Tento případ je jasně mimo rámec ustanovení § 12 odst. 2 a posoudí se jako nepřičetnost, zbavující pachatele

¹⁾ Tato eventualita je v souvislosti tohoto případu velmi nepravděpodobná.

²⁾ Příkl. cit. podle č. 65/1958 Sb. rozh. čs. soudů.

odpovědnosti pro spáchaný trestný čin (§ 12 odst. 1 tr. zák.). Stejně by tomu bylo např. v případě, kdy byl pachateli podán k léčebným účelům alkohol a on v tomto stavu spáchal trestný čin.

Dále mohlo jít u pachatele před spácháním trestného činu pod vlivem alkoholu o *stav zmenšené přičetnosti* (A. II.). V době spáchání trestného činu mohl být pachatel opět ve stavu zmenšené přičetnosti (B. 4.). V takovém případě je trestně odpovědný za spáchaný trestný čin. Případně by však mohl být pachatel v době spáchání trestného činu vlivem požitého alkoholu ve stavu nepřičetnosti (B. 5.). Tu by přicházela pak v úvahu rovněž některá z alternativ, uvedených v bodu B. 3. schématu. Protože spáchání trestného činu ve stavu nepřičetnosti nebo zmenšené přičetnosti předcházela stav zmenšené přičetnosti pachatele, je třeba uvážiti užití ustanovení §§ 25, 32 tr. zák. Předpokladem užití těchto ustanovení by v těchto případech ovšem bylo, že stav zmenšené přičetnosti měl vliv na to, že pachatel se buď i z nedbalosti opil až do nepřičetnosti, v níž spáchal trestný čin.

Poslední skupinu tvoří případy, kdy pachatel byl v době před spácháním trestného činu pod vlivem alkoholu *nepřičetný* (A. III.), požil alkoholický nápoj a opět ve stavu nepřičetnosti spáchal trestný čin (B. 6.) Byl-li pachatel před spácháním trestného činu ve stavu nepřičetnosti, nemůže být podle obecných zásad ani podle zásad *actio libera in causa* nebo podle zásad § 12 odst. 2 tr. zák. trestný.

Duševní porucha, v níž se nachází před opitím, může být chronická nebo přechodná. Soudně psychiatrický význam těchto případů je v tom, že alkoholismus zakrývá základní chorobu, jež by mohla být přehlédnuta. Sklon k alkoholismu není řídký u schizofreniků formy paranoidní, jednoduché i hebefrenní, a to zejména u těch, u nichž schizofrenní proces se zastavil a zanechal defektní stav. Jindy se může za alkoholismem skrývat začínající progresivní paralysa, senilní demence, maniodepressivní psychosa a jiné.

Přechodnou duševní poruchou, ovšem v průběhu chronické choroby, je stav dipsomanie. Názory na dipsomanií nejsou jednotné a jisto je, že dříve byl pojem dipsomanie — jako vůbec pojem impulsivních stavů — neúčelně rozšiřován. V některých případech jde o epileptiky, kteří v dysforických obdobích, provázených depresí a zejména pocitem podrážděnosti a nesnesitelně stoupajícího napětí, jsou puzeni k alkoholu; někdy je tento stav ukončen velkým záchvatem.

Je nutno zdůraznit, že ne všechny dysforie epileptiků způsobují stav nepřičetnosti nebo zmenšené přičetnosti. Souvislost dipsomanie s epilepsií u těch, kteří netrpí epileptickými záchvaty, není jasná; u některých takové souvislosti nasvědčují podle jistých autorů elektroencefalografické nálezy. Jiní autoři bližší souvislost dipsomanie s epilepsií vůbec popírají. V některých případech se dipsomanie zdá být příznakem maniodepressivní psychosy. A konečně byly zřejmě dříve pod dipsomanií zahrnovány hojně i takové případy, kdy jedinec

občas pil pod vlivem občasně se vyskytující tíživé životní situace, nebo naopak když měl občas víc peněz.

II. Trestní zákon dále obsahuje zvláštní úpravu odpovědnosti osoby, která spáchala trestný čin tím, že poté, co požíla alkoholický nápoj, vykonává zaměstnání nebo jinou podobnou činnost, při kterých by mohla ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku (§ 201 tr. zák.).

I tu pro účely forensní psychiatrie plynou některé otázky.

Hlavně je třeba si povšimnout *intensity* poruchy vyvolané alkoholem.

Zákon tu postihuje již případ, kdy pachatel požil alkoholický nápoj, avšak ještě se neopil (srov. dikci — „kdo poté, co požil alkoholického nápoje“). Stačí, že požitím alkoholického nápoje byly pachatelovy smysly tak ovlivněny, že by mohl při následujícím výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Stejně jako u dřívějšího ustanovení § 187 odst. 2 tr. zák. není třeba, aby pachatel byl tzv. „podnapilý“ nebo „částečně podnapilý“ a aby vůbec jevil navenek známky opilosti.¹⁾

Pochopitelně, že požití alkoholického nápoje podle § 201 tr. zák. zahrnuje i ty případy, kdy se pachatel přivedl do stavu silnějšího alkoholového opojení. Pokud zavinění zahrnuje okolnost, že pachatel poté, co požil alkoholický nápoj, vykonává zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude pachatel trestný pro opilství podle § 201.

Řekli jsme, že pachatel je trestný, požije-li alkoholický nápoj a poté vykonává zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, i když se ještě neopije. Ne však každé takové jednání by mělo být posuzováno jako opilství podle § 201 tr. zák. Požití alkoholického nápoje musí mít takový vliv na smyslové vnímání, pozornost a rozhodování pachatele, které v konkrétních podmínkách, při následujícím výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti může vyvolat možnost ohrožení života nebo zdraví lidí nebo způsobení značné škody na majetku (v méně závažných případech půjde jen o provinění podle § 19 zák. č. 38/1961 Sb.)²⁾

Zjištění tohoto vlivu alkoholu na stav pachatele je důležitou skutkovou okolností, jejíž osvětlení je úzce spjato s rozhodnutím otázky trestnosti pachatele.

Požití alkoholického nápoje za okolností uvedených v § 201 je formou spáchání trestného činu. Otázky, zda byl pachatel tohoto deliktu v době činu

¹⁾ Srov. č. 35/1954 Sb. rozh. čs. soudů.

²⁾ O provinění podle § 19 zák. č. 38/1961 Sb. by šlo tenkrát, jestliže pachatel požije alkoholické nápoje, ačkoli ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit zdraví spoluobčanů, nebo bezpečnost majetku. Stejně by mohlo jít o toto provinění tenkrát, jestliže pachatel poté, co požil alkoholického nápoje, skutečně vykonával zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku (resp. jestliže šlo o pokus tohoto činu) a jeho počínání nedosahovalo nebezpečnosti pro společnost, předpokládané pro trestný čin (§ 3 odst. 2). I tu se však předpokládá, že si byl možných důsledků svého počínání v době požití alkoholu vědom.

ve stavu nepřičetnosti, zmenšené přičetnosti nebo nepřičetnosti, způsobené vlivem alkoholu, tu nevznikají. Pachatel je trestný pro opilství. Uvedl-li se do stavu zmenšené přičetnosti, nelze tu užít ustanovení §§ 25, 32 tr. zák. Trestní odpovědnost není vyloučena, uvedl-li se pachatel požitím alkoholického nápoje do stavu nepřičetnosti.

Pro soudně psychiatrické účely má tu význam posouzení intenzity vlivu alkoholického nápoje, který pachatel požil. Toto posouzení je důležité v souvislosti s možností následků, které by z počínání pachatele mohly vyplynout.

Jiná je otázka, v jakém duševním stavu byl pachatel před spácháním trestného činu opilství, zda samotné spáchání tohoto deliktu nebylo např. ovlivněno duševní poruchou závažnějšího rázu apod.

Jestliže by šlo o duševní poruchu vyvolanou jinak než požitím alkoholického nápoje, posoudí se otázka odpovědnosti podle obecných zásad. Může tu jít pak o spáchání trestného činu ve stavu zmenšené přičetnosti, s přihlédnutím k ustanovení § 25 nebo 32 tr. zák. Jinak tomu však bude tehdy, když duševní porucha byla vyvolána požitím alkoholického nápoje.

Příklad: Obžalovaný v době, kdy věděl, že pojede motorovým vozidlem (nákladním autem), vypil jedno 10proc. pivo, tedy požil alkoholického nápoje. Podle názoru nižších soudů nešlo o trestný čin podle § 187 odst. 2 dřívějšího trestního zákona (§ 201 nového trestního zákona), vzhledem k tomu, že se jednalo jen o jedno pivo. Oba soudy však přehlédly, že obžalovaný — jak sám doznal — večer před činem požil větší množství alkoholických nápojů, takže ještě v době činu na sobě pociťoval vliv alkoholu (bolesti hlavy, pročez si bral proti tomu prášky). Se zřetelem na tuto skutečnost dospěl Nejvyšší soud k závěru, že obžalovaný, který za takovýchto okolností vypil pivo v době, kdy již věděl, že autem pojede, požil alkoholického nápoje za takových okolností, že by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Vzhledem k tomu, že obžalovaný vypil pivo před jízdou, věda, že autem pojede, ačkoliv ještě pociťoval účinky předtím vypitého alkoholu, nelze mít za to, že by si nebyl obžalovaný vědom toho, že požití, byť i jen menšího množství alkoholu, je třeba považovat za jeho požití za okolností uvedených v § 187 odst. 2 tr. zák., zejména když se neustále zdůrazňuje nejrůznějšími publikačními prostředky nebezpečí plynoucí z požívání alkoholu řidiči motorových vozidel.¹⁾ Okolnost, že se pachatel nalézal před činem ve stavu ovlivněném požitím alkoholu z předchozího dne nejen že tedy nebyla pachateli ku prospěchu, ale naopak byla zhodnocena jako součást okolností, za nichž došlo k (následujícímu) požití alkoholického nápoje ve smyslu § 187 odst. 2 tr. zák.²⁾

III. Spáchání trestného činu opitím se, je postiženo v trestním zákoně výslovně též v hlavě XII zvláštní části.

K tématu zde probíraném se vztahuje § 280 odst. 1 (pachatel je tu trestný mimo jiné proto, že se v úmyslu vyhnout se vojenské službě nebo plnění vojenských povinností opije) a § 281 (pachatel se za bojové situace učiní z nedbalosti nezpůsobilým vykonávat službu tím, že se opije).

U první formy se k opilosti nevyžaduje úplná opilost, stačí taková opilost,

¹⁾ Blíže viz č. 23/1958 Sb. rozh. čs. soudů.

²⁾ Takto by tomu bylo i podle § 201 nového trestního zákona, jestliže pachatel poté co za těchto okolností požil uvedené množství alkoholických nápojů vykonával své povolání řidiče.

kteřá podle záměru pachatele má mu znemožnit řádný výkon vojenské služby nebo vojenských povinností. U druhé formy záležitosti objektivní stránka trestného činu v tom, že pachatel se učiní nezpůsobilým vykonávat službu tím, že se opije; předpokládaná míra opití plyne z následků této činnosti. „Vznik nezpůsobilosti po požití alkoholických nápojů není závislý na množství požitého alkoholu, nýbrž na jeho účinku na pachatele a na nezávadný výkon služby“¹⁾.

V opilosti lze spatřovat popřípadě porušení pravidel strážní služby (§ 285 tr. zák.) nebo pravidel dozorcí služby (§ 286 tr. zák.) a nebo též pravidel služby při obraně vzdušného prostoru (§ 287 tr. zák.). Za trestné se považují tyto činy, jsou-li spáchány byt i z nedbalosti.

Pro forensní psychiatrii je u všech zmíněných deliktů XII. hlavy zvláštní částí trestního zákona především praktická otázka, v jakém duševním stavu byl pachatel, když si přivodil stav opilosti. Znalec psychiatr se tu však může uplatnit též při posuzování účinků alkoholu na pachatele ve vztahu k následkům těchto deliktů.²⁾

РЕЗЮМЕ

Работа рассматривает вопрос об оценке острого алкогольного отравления с судебно-психиатрической точки зрения согласно действующему чехословацкому уголовному праву.

I. Во всех случаях совершения преступного деяния под влиянием алкоголя судебная психиатрия должна решать два основных вопроса:

1. В каком душевном состоянии находился виновный, когда он привел себя в состояние опьянения?

2. В каком душевном состоянии совершил пьяный виновный преступное деяние?

В дальнейшем изложении более подробно характеризуются отдельные случаи, встречающиеся при судебно-психиатрической оценке алкогольного опьянения. Для облегчения изложения присоединяется схема, содержащая обзор всех возможностей, о которых может идти речь.

Прежде всего имеется в виду случай, когда речь могла идти о состоянии *вменяемости* у виновного перед совершением преступного деяния под влиянием алкоголя (A. I.). Во время же совершения преступного деяния возможны следующие случаи — состояние *вменяемости* (B.1.), состояние *уменьшенной вменяемости* (B.2.) и состояние *невменяемости* (B.3.).

Пьяный находится в состоянии вменяемости (B.1.). Так бывает чаще всего, в особенности когда речь идет о заранее подготовляемом преступном деянии. Алкоголь, правда, причиняет душевное расстройство разной степени, но в большинстве случаев не такое, которое лишило бы виновного возможности распознать, что налицо общественно-опасное действие, или руководить своими поступками. Виновный несет полную уголовную ответственность. То обстоятельство, что преступное деяние было совершено под влиянием алкоголя, иногда квалифицируется как обстоятельство, обуславливающее применение более высоких рамок наказания или как общее отягчающее обстоятельство.

Пьяный находится в состоянии уменьшенной вменяемости (B.2.). Поскольку виновный вызвал это состояние употреблением спиртного напитка (иного одурманивающего сред-

¹⁾ Div. gen. JUDr Viktor Kemlink, *Trestné činy vojenské*, str. 44.

²⁾ Srov. též doc. MUDr O. Vymětal — JUDr. V. Vydra, *Nepríčetnosť v alkoholovom opojení*, Socialistická zákonnosť č. 10/1956.

ства) по своей вине сам, невозможно было бы применить постановлений §§ 25 и 32 об отказе от назначения наказания или же о снижении наказания. В качестве исключения можно было бы учесть это обстоятельство при определении размера наказания в понимании ч. 1 § 32, если отдельное лицо само не привело себя в это состояние.

Пьяный находится в состоянии невменяемости (В.3.). Это будет иметь место не так часто, скорее у преступных деяний по неосторожности, чем у преступных деяний умышленных.

а) Здесь речь будет идти прежде всего о случаях так наз. злонамеренного и неосторожного *actio libera in causa*, при которых виновный полностью отвечает за деяние, которое совершил в пьяном состоянии. Вина здесь обнимает и совершение преступного деяния в состоянии невменяемости.

б) Далее речь будет идти о случаях приведения себя, хотя бы по неосторожности, в состояние невменяемости путем употребления спиртного напитка или одурманивающего средства и совершения преступного деяния в этом состоянии, которые предусматриваются частью 2 § 12 УК. Согласно указанному постановлению здесь также не исключена ответственность виновного за преступное деяние, совершенное в состоянии, вызванном спиртным напитком (или другим одурманивающим средством). Этой регулировки потребовала систематическая борьба против алкоголизма в нашем обществе.

Предполагается виновное приведение себя в состояние невменяемости путем употребления спиртного напитка или одурманивающего средства (но не вина в отношении к преступному деянию, которое затем виновный совершил, как это имеет место у так наз. *actio libera in causa*), далее, причинная связь между употреблением спиртного напитка (одурманивающего средства) и совершением преступного деяния; наконец то, что виновный в состоянии невменяемости, которое причинил сам, совершил какое бы то ни было преступное деяние в какой бы то ни было форме, известной чехословацкому уголовному праву. Для правильной квалификации отдельных случаев необходимо учесть и внутреннюю, психическую сторону деяния, совершенного в состоянии невменяемости, что имеет значение в особенности там, где уголовный кодекс предусматривает ответственность за одинаковые или похожие друг на друга преступные деяния, взаимно отличающиеся только психическими моментами.

Уголовная ответственность согласно ч. 2 § 12 не исключена даже в тех случаях так наз. патологического опьянения, алкогольной интолеранции или эпилептического психомоторического припадка, спровоцированного алкоголем, когда виновный состояние патологического опьянения и т. п. сам употреблением спиртного напитка виновно причинил, сознавая что при его причинении может у него вызвать употребление алкоголя.

Всегда следует выяснить, о каком случае — а) или б) — идет речь, чтобы можно было постичь различную степень их значения и в этой связи правильно назначить также наказание.

в) Наконец речь может идти о приведении себя, путем употребления спиртного напитка, в состояние невменяемости, но без наличия вины со стороны виновного. Само собой понятно, что ответственность виновного за совершенное преступное деяние здесь исключена. Сюда относится невиновное патологическое пьяное состояние и т. п.

Далее речь могла идти, у виновного перед совершением преступного деяния, о состоянии *уменьшенной вменяемости (А.П.)*. В момент совершения преступного деяния обвиняемый мог быть опять в состоянии уменьшенной вменяемости (В.4.). В таком случае он несет полную ответственность за совершенное преступное деяние. Но виновный, в момент совершения преступного деяния под влиянием употребленного алкоголя, мог бы быть в состоянии невменяемости (В.5.). Тут могла бы идти затем речь об одном из случаев, указанных в пункте В.3. Ввиду того, что совершению преступного деяния в состоянии невменяемости или уменьшенной вменяемости предшествовало состояние уменьшенной вменяемости, необходимо обсудить возможность применения постановлений §§ 25 и 32 УК.

Последнюю группу составляют случаи, когда виновный, в момент перед совершением преступного деяния под влиянием алкоголя, *был невменяем* (А.3.), употребил спиртной напиток и опять в состоянии невменяемости совершил преступное деяние (В.6.). Если виновный, перед совершением преступного деяния был в состоянии невменяемости, он, ни согласно общим принципам, ни согласно принципам *actio libera in causa* или согласно принципам ч. 2 § 12 УК, не может быть подвергнут наказанию. В связи с этой группой особое внимание посвящено проблеме так наз. дипсомании.

II. Особо рассматривается судебно-психиатрическая проблематика квалификации пьянства как уголовного деяния согласно § 201 УК. Для судебно-психиатрических целей имеет здесь значение определение интенсивности влияния спиртного напитка, употребленного виновным. Это определение тут важно в связи с возможностью последствий, которые могли бы иметь место в результате поведения виновного (§ 201 предполагает, что виновный, после того, как употребил алкогольный напиток, осуществляет свои занятия или другую деятельность, при которых он мог бы поставить под угрозу жизнь или здоровье людей или причинить значительный вред имуществу). Вопрос другой — в каком душевном состоянии находился виновный перед совершением пьянства как преступного деяния, не повлияло ли на само совершение этого деяния, например, душевное расстройство более или менее серьезного характера и т. п. (поскольку это имело место и речь шла не о расстройстве, вызванном употреблением алкоголя, вопрос оценивается в соответствии с общими принципами).

III. Наконец рассматривается проблематика квалификации состояния опьянения согласно ч. 1. § 280 и § 281 и другим еще постановлениям XII главы особенной части уголовного кодекса. Для судебной психиатрии возникает здесь прежде всего практический вопрос, в каком душевном состоянии находился обвиняемый, когда он привел себя в состояние опьянения. Но эксперт-психиатр может быть здесь использован и при оценке действия алкоголя на виновного по отношению к последствиям этих правонарушений.

ZUSAMMENFASSUNG

Diese Arbeit befaßt sich mit der gerichts-psychiatrischen Beurteilung der akuten Alkoholvergiftung nach dem gültigen tschechoslowakischen Strafrecht.

I. Die Gerichtspsychiatrie muß in den Fällen, wo die Straftat unter dem Einfluß von Alkohol vollbracht wurde, immer zwei Hauptfragen lösen:

1. In was für einem Geisteszustand befand sich der Täter, als er sich den Rauschzustand verursachte?

2. In was für einem Geisteszustand vollzog der betrunkene Täter die Straftat?

In der folgenden Darlegung werden die einzelnen Fälle, auf die man bei der gerichtspsychiatrischen Beurteilung des Alkoholrausches stoßen kann, näher charakterisiert. Zur Erleichterung der Darlegung ist ein Schema beigefügt, welches eine Übersicht aller Möglichkeiten enthält, welche in Betracht kommen.

In erster Linie handelt es sich um den Fall, in welchem der Täter vor der unter dem Einfluß von Alkohol vollbrachten Straftat *in zurechnungsfähigem Zustand war* (A. I.). Zur Zeit der Vollbringung der Straftat kommen dann folgende Möglichkeiten in Betracht: der Zustand der Zurechnungsfähigkeit (B. 1.), der Zustand verminderter Zurechnungsfähigkeit (B. 2.) und der Zustand der Unzurechnungsfähigkeit (B. 3.).

Der Betrunkene ist in zurechnungsfähigem Zustand (B. 1.). Dies kommt am häufigsten vor, besonders dann, wenn es sich um eine Straftat handelt, die im voraus vorbereitet wurde. Alkohol verursacht zwar Geistesstörungen verschiedenen Grades, doch größtenteils keine solche,

welche den Täter der Fähigkeit beraubt, zu erkennen, daß es sich um eine für die Gesellschaft gefährliche Tat handelt, oder sein eigenes Handeln zu beherrschen. Der Täter ist strafrechtlich voll verantwortlich. Daß er die Straftat unter Einfluß von Alkohol begangen hat, wird manchmal als Umstand beurteilt, welcher die Anwendung eines höheren Strafsatzes bedingt, oder als ein allgemein erschwerender Umstand.

Der Betrunkene ist im Zustand vermindeter Zurechnungsfähigkeit (B. 2.). Hat sich der Täter den Zustand durch Genuß alkoholischer Getränke (oder eines anderen Betäubungsmittels) selbst verschuldet, ist es nicht möglich die Bestimmungen von §§ 25, 32 über Strafablaß, resp. Strafminderung zu benützen, Ausnahmsweise könnte man diesen Umstand berücksichtigen bei Strafbemessung nach § 32, Absatz 1, wenn sich der Einzelne diesen Zustand nicht selbst verursacht hatte.

Der Betrunkene ist in unzurechnungsfähigem Zustand (B. 3.). Dies wird seltener vorkommen, eher bei Straftaten aus Fahrlässigkeit, als bei absichtlichen Straftaten.

a) In erster Linie handelt es sich hier um Fälle von sog. doloser und kulploser *actio libera in causa*, bei denen der Täter für die Tat, die er im Alkoholrausch vollführte, voll verantwortlich ist. Die Schuld umfasst hier auch die Vollziehung der Straftat im Zustand der Unzurechnungsfähigkeit.

b) Weiters handelt es sich um die Fälle, in welchen man bei Genuß von alkoholischen Getränken oder eines Betäubungsmittels, sei es auch nur aus Fahrlässigkeit, in den Zustand der Unzurechnungsfähigkeit verfällt und wenn die Tat in so einem Zustand vollbracht wird, welche die Bestimmung von § 12, Absatz 2 des Strafgesetzes im Sinne hat. Nach der angeführten Bestimmung ist hier die Verantwortung des Täters für die Straftat nicht ausgeschlossen, welche er in einem durch Alkohol oder ein anderes Betäubungsmittel hervorgerufenen Zustand vollbrachte. Diese gesetzliche Regelung ist durch den konsequenten Kampf gegen den Alkoholismus in unserer Gesellschaft motiviert.

Man setzt voraus, daß der Zustand der Unzurechnungsfähigkeit durch Genuß eines alkoholischen Getränkes oder Betäubungsmittels vom Täter selbst verschuldet wurde (nicht jedoch Verschulden in Bezug zur Straftat, die der Täter beging, wie dies bei der sogenannten *actio libera in causa* der Fall ist); weiters wird der Kausalzusammenhang zwischen dem Genuß des alkoholischen Getränkes (Betäubungsmittels) und der Durchführung der Straftat vorausgesetzt; endlich, daß der Täter im Zustand der Unzurechnungsfähigkeit, welchen er selbst verursachte, irgendeine Straftat in beliebiger Form vollzog, welche das gültige tschechoslowakische Strafrecht kennt. Um die einzelnen Fälle richtig zu beurteilen, ist es nötig, auch die innere, psychiatrische Seite der Tat zu beurteilen, welche im Zustand der Unzurechnungsfähigkeit vollzogen wurde, was besonders dort wichtig ist, wo das Strafrecht die Verantwortung für gleiche oder ähnliche Straftaten festlegt, die sich nur durch psychische Momente von einander unterscheiden.

Die Strafverantwortung nach § 12, Absatz 2 ist nicht einmal in den Fällen von sogenanntem pathologischen Rausch, alkoholischer Intoleranz oder eines epileptischen psychomotorischen Anfalls ausgeschlossen, wenn sich der Täter den Rausch u.ä. selbst durch Alkoholgenuß verschuldet hat, obwohl er sich dessen bewußt war, was bei ihm der Alkoholgenuß verursachen kann.

Es ist immer nötig zu erwägen, um welche der Eventualitäten ad a) oder b) es sich handelt, um ihre verschiedene Wichtigkeit zu erfassen und in diesem Zusammenhang auch richtig die Strafe festzusetzen.

c) Schließlich handelt es sich um den Fall, wo man sich durch Genuß eines alkoholischen Getränkes den Zustand der Unzurechnungsfähigkeit verursachte, jedoch ohne Verschulden des Täters. Die Verantwortung des Täters für die vollbrachte Straftat ist hier selbstverständlich ausgeschlossen. Hieher gehört z. B. die unverschuldete pathologische Trunkenheit u.ä.

Weiters konnte es sich bei dem Täter vor der Durchführung der Straftat unter Einfluß

von Alkohol *um einen Zustand verminderter Zurechnungsfähigkeit handeln* (A. II.). Zur Zeit der Vollbringung der Straftat, konnte der Täter wieder im Zustand verminderter Zurechnungsfähigkeit sein (B. 4.) In diesem Falle ist er für die vollbrachte Straftat voll verantwortlich. Gegebenenfalls könnte der Täter zur Zeit der Vollbringung der Straftat unter Einfluß von Alkoholgenuß im Zustand der Unzurechnungsfähigkeit sein (B. 5.). Hier käme dann eine der in B 3 angeführten Alternativen in Betracht. Da die Straftat, die im Zustand der Unzurechnungsfähigkeit oder im Zustand verminderter Zurechnungsfähigkeit begangen wurde, der Zustand verminderter Zurechnungsfähigkeit voranging, ist es nötig, die Bestimmung von §§ 25, 32 des zit. Gesetzes anzuwenden.

Die letzte Gruppe bilden die Fälle, in denen der Täter vor der Begehung der Straftat unter dem Einfluß von Alkohol *unzurechnungsfähig war* (A. III.), ein alkoholisches Getränk genoß und wiederum im Zustand der Unzurechnungsfähigkeit die Straftat beging (B. 6.). Wenn der Täter vor der Vollbringung der Straftat in unzurechnungsfähigem Zustand war, kann er weder nach den allgemein gültigen Grundsätzen noch nach dem Grundsatz *actio libera in causa* oder nach der Bestimmung von § 12, Absatz 2 des Strafgesetzes, straffällig sein. Im Zusammenhang mit dieser Gruppe schenken die Autoren besondere Aufmerksamkeit dem Problem der sogenannten Dipsomanie.

II. Die Autoren befassen sich besonders mit der gerichtspsychiatrischen Problematik der Beurteilung der Straftat im Rauschzustand nach § 201 des Strafgesetzes. Für die gerichtspsychiatrischen Zwecke ist hier die Beurteilung der Intensität des Einflusses des alkoholischen Getränkes, welches der Täter genoß, wichtig. Diese Beurteilung ist hier wichtig im Zusammenhang mit der Möglichkeit der Folgen, welche aus der Handlung des Täters entstehen konnten (§ 201 setzt voraus, daß der Täter nach dem Genuß des alkoholischen Getränkes seinen Beruf oder eine andere Tätigkeit ausübt, bei der er das Leben oder die Gesundheit anderer Menschen bedroht oder einen nennenswerten Sachschaden verüben könnte). Es ist eine andere Frage, in was für einem Geisteszustand der Täter vor der Vollziehung der Straftat im Alkoholrausch war, ob nicht das Begehen dieses Deliktes selbst z. B. durch eine ernstere Geistesstörung beeinflußt war (soweit dies der Fall war und es sich nicht um eine Störung durch den Genuß von Alkohol handelt, wird man diese Situation nach den allgemeinen Grundsätzen beurteilen).

III. Endlich befassen sich die Autoren mit der Problematik des Rauschzustandes nach §§ 280, Absatz 1 und 281 und weiteren Bestimmungen des XII. Kapitels des besonderen Teils des Strafgesetzes. Für die Gerichtspsychiatrie besteht hier die praktische Frage, in was für einem Geisteszustand der Täter war, als er sich den Rauschzustand verursachte. Der Psychiater kann sich hier auch bei der Beurteilung der Auswirkung des Alkohols auf den Täter in Beziehung auf die Folgen dieser Delikte, geltend machen.